

CHANGING EVERYDAY PRACTICES IN SUBURBAN SPACES: A METHODOLOGY TO INVESTIGATE LOCAL TRENDS

¹Natalia PROVOTAR, Anatolii MELNYCHUK, Oleksiy GNATIUK, Olena DENYSENKO

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
¹provotarnat@ukr.net

Abstract: Urban and suburban spaces are social and multidimensional. The city and its suburbia constitute an arena of diverse and conflicting social processes. Their social differentiation is manifested, first of all, in housing segregation and diversity of various types and forms of life activity. Social interactions and relationships between individuals and social groups take place in the social space of the city and the suburbia. Their behavioural practices lie at the intersection of economic, social, cultural, environmental, and urban planning domains of urban functioning and manifest themselves in everyday practices. The concepts addressing the research of everyday practices were designed and tested in the fields of sociology, history, and economy. The goal of this article is to develop a methodology for the study of local trends of changing everyday practices in suburban spaces of cities with different functions on the bases of human geography and urban science. The authors propose to study everyday social practices using actor-network theory, making possible to consider the variability of everyday practices of suburban residents as a network of interaction between actors (people, non-people, and ideas) that create, act and change. The initial phase of the research involves a general analysis of the processes and paradigms of suburban development of model cities by analysing scientific literature, field trips to selected suburban areas, use of remote sensing data and local media screening. Based on this analysis, the cases (test areas) are determined. The analytical stage of the study tries to identify characteristics, factors and trends of the temporal changes in the everyday practices of the population of selected areas, focusing on the everyday practices of leisure and self-organization. This stage of the study involves comparative historical and comparative geographical analysis, mapping, in-depth interviews, as well as field observations. The ending stage aims at identification of current trends and peculiarities of changing everyday practices in ambiguous suburban spaces and developing recommendations for local governments and planning agencies.

Key words: suburbanization, suburban spaces, everyday practices, qualitative research methods.

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2019.81.34-41>

UDC: 911.3

Received: April 30, 2019.

Revised: June 03, 2019.

Accepted: June 10, 2019.

МІНЛИВІ ПОВСЯКДЕННІ ПРАКТИКИ У ПРИМІСЬКИХ ПРОСТОРАХ: МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЦЕВИХ ТРЕНДІВ

¹Наталія ПРОВОТАР, Анатолій МЕЛЬНИЧУК, Олексій ГНАТЮК, Олена ДЕНИСЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
¹provotarnat@ukr.net

Анотація: Міські і приміські простори соціальні та багатовимірні. Місто і передмістя є ареною різноманітних і суперечливих соціальних процесів. Соціальна їх диференціація проявляється, насамперед, в житловій сегрегації та різноманітні різних видів і форм життєдіяльності населення. У соціальному просторі міста і передмістя здійснюються соціальні взаємодії та відносини індивідів і соціальних груп. Їх поведінкові практики лежать на перетині економічних, соціальних, культурних, екологічних, містобудівних сфер функціонування міста і проявляються у повсякденних практиках. Сформовані та апробовані концепції дослідження повсякденних практик населення в аспекті соціології, історії, економіки. Завданням даної роботи є розробка методики дослідження місцевих трендів мінливих повсякденних практик у приміських просторах різних за функціональним призначенням міст на засадах суспільної географії та урбаністики.

Ключові слова: субурбанізація, приміські простори, повсякденні практики, якісні методи дослідження.

Постановка проблеми. Приміські зони найбільших міст України протягом останнього десятиліття характеризуються надзвичайно динамічними трансформаціями, що відбуваються за різними сценаріями [14]. Глибока соціально-економічна поляризація сприяє інтенсифікації усіх трьох базових механізмів демографічного зростання приміської зони: класичної субурбанізації західного зразка, міської руралізації та сільської урбанізації [4]. Спрощеної моделі «західної субурбанізації» недостатньо для розуміння розвитку приміської зони постсоціалістичних міст [12, с. 437]. Деякі стадії розвитку приміської зони українських міст є дискусійними і можуть істотно відрізнятися від своїх західних прототипів [2].

Суспільний запит на переселення до приміської зони стимулює будівельний бум у приміській зоні великих міст України. В результаті формується принципово нова структура приміського простору, що супроводжується кардинальною зміною соціально-економічної структури населення. Старі практики щоденного життя, як і місцева ідентичність, змінюються, часто докорінно, натомість виникають нові. Внаслідок селективної поліфункціональності приміська зона великих міст стає неоднорідною, фрагментарною, поліцентричною, характеризується нерівномірністю розвитку. Найбільш видимим просторовим виразом трансформації приміської зони є трансформація сільських поселень та міст-супутників, перетворення на постійні поселення садових кооперативів та дач, будівництво котеджних містечок [8]. Складний та неоднозначний характер розвитку приміської зони за умов недосконалості існуючих інструментів просторового планування призводить до гіпертрофування житлової функції в межах субурбії та недостатнього розвитку соціальної та інженерної інфраструктури [15], що призводить до сильної залежності населення субурбії від головного міста. Водночас, переважно монофункціональна субурбія на деяких ділянках трансформується у відносно незалежну від метрополіса пост-субурбію із власними диверсифікованим житловим сектором, робочими місцями, закладами відпочинку та розваг [6].

Повсякденні соціальні практики населення субурбії продовжує змінюватися і трансформуватися. Ігнорування цієї динаміки, може призвести до численних і масштабних проблем, наслідками яких стане погіршення якості життя як у передмісті, так і в метрополітенському центрі та постійне зростання вразливості міським систем до викликів різного характеру.

Формулювання цілей статті. Незважаючи на суттєвий методологічний та методичний доробок щодо дослідження повсякденних практик населення, можна констатувати відсутність методик порівняльних досліджень місцевих трендів мінливих повсякденних практик у приміських просторах різних за функціональним призначенням міст. Тому

саме розробці методики дослідження мінливих повсякденних практик у приміських просторах на засадах суспільної географії та урбаністики і присвячена дана робота.

Виклад основного матеріалу. Повсякденність є невід'ємною складовою життєдіяльності людини, що включає відтворювальну, екстичну, трудову, культурну, громадську діяльність, дозвілля, відпочинок, споживання. Повсякденність проявляється через обраний індивідом спосіб життя як сукупність повторюваних щодня способів і видів організації його діяльності для задоволення різних потреб. Спосіб життя залежить від віку, статі, освіти, соціального статусу, культурно-релігійних, етнічних та психологічних особливостей, місця проживання, доходів тощо. Теоретичні основи соціології повсякденності сформував Е. Гуссерль та А. Шюц [5; 13].

Повсякденність характеризується консервативністю, стабільністю. Вона наділена інтегративними можливостями і поєднує різні прояви життєдіяльності людини: побут з трудовою діяльністю, дозвіллям та відпочинком; приватне життя з публічним; індивідуальні інтереси з громадськими тощо.

З часом типові форми повсякденних практик змінюються, наповнюються новим змістом, їх перелік розширюється. Сучасними рисами повсякденних практик є посилені мінливості та індивідуалізація. Сучасні урбанізаційні процеси суттєво впливають на спосіб життя людей в сенсі посилення різноманітності та надання кожному індивіду значної свободи у виборі моделей і форм повсякденної поведінки у різних сферах життєдіяльності. Наприклад, повсякденне життя людей наповнюється новими цифровими технологіями, комп'ютерними практиками, які стають повсякденними атрибутами способу життя. Іншим прикладом є розшарування суспільства, при якому для одних людей життєвий простір розширюється, а для інших – звужується за рахунок зниження рівня доступності окремих повсякденних практик.

Доцільним для дослідження повсякденних соціальних практик є використання акторно-мережевої теорії (АМТ), яка дає можливість розглядати мінливість повсякденних практик жителів приміських просторів як сітку взаємодії між акторами – людьми, не-людьми та ідеями, які створюють, діють і змінюють. АМТ розглядає соціум як постійну дію або постійне виконання – ongoing achievement за М. Каллоном [1].

Доцільність використання АМТ при вивченні повсякденних практик обумовлена специфікою об'єкту дослідження – мінливістю, змінами, трансформаціями повсякденних дій. В такому випадку використання АМТ дає можливість не доводити/заперечувати дослідженням наперед визначені теоретичні положення, а формулювати/доповнювати їх паралельно проведенню різних етапів дослідження як на етапі формування

концепції, так і на етапі її практичної апробації на прикладі визначених тестових ділянок. Іншою вагомою перевагою використання АМТ є можливість поєднати різні явища і процеси повсякдення жителів передмістя, які суттєво відрізняються в обраних для аналізу кейсах, простежити їх взаємодію і динаміку. Таким чином, з'являється можливість об'єднати фізичний та віртуальний простір, людину з її діями та ідеями, матеріальними об'єктами та проаналізувати еволюцію.

Дослідження в рамках АМТ проводиться за принципом «слідую за акторами» (тими, хто діє), ретельно фіксуючи всі їх кроки [11]. Б. Латур пропонує метафору дуже повільного мандрівника, який спостерігає за шляхами інших, рухається шляхами (мережами), які створює взаємодія акторів, і записує все [11]. В поганому тексті кілька акторів пояснюють події, в хорошому, навпаки, багато акторів в їх взаємодії показують сутність подій [11]. На основі записів з'являється можливість аналізу соціальної взаємодії акторів між собою та з іншими.

Початковий етап дослідження мінливих повсякденних практик у приміських просторах включає загальний аналіз процесів та парадигм розвитку приміських зон модельних міст шляхом аналізу наявної наукової літератури, польових виїздів до окремих ділянок приміських зон, використання матеріалів дистанційного зондування, а також скринінгу місцевих засобів масової інформації на предмет висвітлення різноманітних аспектів сучасного розвитку приміської території та пов'язаних з ним проблем/можливостей для населення. Дослідницькими питаннями цього етапу є формування концептуальних засад дослідження, визначення переліку повсякденних практик населення для аналізу їх мінливості у приміських зонах, вибір підходів та ефективних методів дослідження.

Первинний аналіз процесів та парадигм розвитку приміських зон модельних міст доцільно проводити за допомогою методу скринінгу засобів масової інформації та вивчення матеріалів дистанційного зондування (спутникових знімків).

Критеріями вибору ЗМІ для скринінгу є їх впливовість і доступність, які визначаються за показниками тиражу для друкованих видань та кількості відвідувань і місцем у пошуку Google за запитом «Новини міста [назва модельного міста]» для електронних видань, прив'язка тематики до проблем відповідної території (міста та його приміської зони), порівняно низька залежність від національних, регіональних та місцевих фінансово-політичних груп, політична і тематична збалансованість висвітлення інформації. Для аналізу використовують такі категорії публікацій: новини, оголошення, авторські колонки, аналітичні матеріали, блоги, інтерв'ю, інформаційні довідки, анонси подій.

Особливу увагу при скринінгу варто звернути на такі аспекти:

1. Сучасні трансформації приміської зони: нове житлове будівництво; перетворення традиційної сільської житлової забудови; розвиток транспортної інфраструктури та сфери

обслуговування населення; зміни кількості та соціально-економічної структури населення, зміни структури землекористування тощо.

2. Нові можливості та проблеми місцевого населення, пов'язані з трансформаціями приміської зони: доступність місць прикладання праці, закладів сфери послуг, дозвілля, антропогенний тиск на довкілля

3. Особливості способу (стилю) життя, у тому числі зайнятості, відпочинку, дозвілля, соціально-культурних цінностей та пріоритетів різних категорій жителів приміської зони.

4. Форми, напрями і характер взаємодії міста з його приміською територією, зокрема різноманітні аспекти співпраці та конкуренції територіальної громади міста і прилеглих міських, сільських та селищних територіальних громад.

5. Конфлікти, пов'язані з різними вище переліченими аспектами трансформації приміської зони, зокрема: співіснування жителів з різними способами життя та соціокультурними цінностями; забудова сільськогосподарських, рекреаційних та природоохоронних територій; конкуренція нових функцій приміської зони між собою; відмінності інтересів територіальних громад міста та приміської зони, прояви конкуренції між ними.

За результатами скринінгу визначається інтенсивність та змістовна структура висвітлення у ЗМІ розвитку приміської зони в цілому та її окремих фрагментів (територій міських, селищних, сільських рад/об'єднаних територіальних громад та населених пунктів).

Матеріали дистанційного зондування (доступні для вільного використання супутникові знімки сервісу Google Maps) використовуються для верифікації та уточнення інформації, одержаної під час скринінгу ЗМІ, а також з метою просторової прив'язки видимих матеріальних проявів субурбанізаційних процесів на місцевості. Супутникові знімки з високою роздільною здатністю можуть достатньо точно ідентифікувати різні форми житлової субурбанізації: багато-квартирні житлові комплекси, індивідуальну садибну забудову, котеджні містечка і таунхауси. Нову та модернізовану садибну забудову у межах сільських поселень легко відрізнити від традиційної забудови радянського часу за допомогою такого маркера, як модернізовані дахи будинків та інших споруд, виконані за допомогою сучасних покрівельних матеріалів [3]. На супутникових знімках також можна ідентифікувати процеси розвитку транспортної та соціальної інфраструктури передмістя, зміни характеру землекористування, а також, за сприятливих умов та високої роздільної здатності знімка, оцінити якість благоустрою території.

На основі аналізу загальних та локальних особливостей розвитку приміської зони тестових міст визначаються кейси (тестові ділянки) у приміській зоні кожного модельного міста.

Для визначення кейсів застосовуються ряд критеріїв:

1. Типовість/репрезентативність. Відібрані кейси повинні відображати різноманіття найбільш типових

у функціональному та морфологічному відношенні частин приміської зони; при цьому бажано, щоб кейси відображали особливості інтенсивності та спрямованості трансформацій у різних частинах приміської зони.

2. Специфічність. Кейси повинні віддзеркалювати специфіку субурбанізаційних процесів навколо столичного метрополітенського центру та обласного центру. Проте, ці унікальні особливості не повинні нести загрозу застосовності одержаних висновків до цілого типу приміських територій, яку репрезентує даний кейс.

3. Ілюстративність – кейси повинні якомога повно ілюструвати сукупність трансформаційних процесів приміської зони модельного міста, зокрема: зміну кількості населення, його вікової та соціально-економічної структури; зміни структури землекористування та співвідношення основних функцій території; інтенсивність та співвідношення різних процесів розвитку приміської зони; суперечливість взаємовідносин територіальних громад міста та передмістя.

4. Внутрішня неоднорідність. Для кейсів має бути характерною функціональна та морфологічна різноманітність – охоплення якомога більше функцій території, представлених у приміській зоні модельного міста, та якомога більшого числа форм реалізації цих функцій. Кейси повинні включати території як з високою, так і низькою інтенсивністю трансформаційних процесів.

5. Містобудівне значення – території дослідницьких кейсів повинні бути важливими у контексті перспектив просторового розвитку міста/агломерації. Дотримання цього критерію додатково актуалізує результати дослідження і створить передумови для їх використання з метою вдосконалення існуючих концепцій, підходів та інструментів розвитку відповідних територій.

Принципами при виборі кейсів є такі:

1. Доступності: тестова ділянка повинна бути фізично доступною для дослідників з метою проведення польової зйомки та спостереження як наступних етапів дослідження (таким чином, слід уникати включення до меж тестової ділянки режимних об'єктів із обмеженим доступом та великих закритих просторів).

2. Територіальної цілісності: тестова ділянка не повинна мати анклавів та екславів, оскільки у іншому випадку комплексне розуміння усієї повноти трансформаційних процесів істотно ускладниться.

У відповідності до наведених вище критеріїв і принципів було обрано такі кейси: «Софіївська Борщагівка» та «Вишневе» у передмісті Києва та «Агрономічне» у передмісті Вінниці.

Кейс 1. Софіївська Борщагівка, сільський населений пункт Києво-Святошинського району, розміщений в західному секторі приміської зони Києва, ілюструє ряд трансформаційних процесів приміської зони Києва, зокрема: постійне збільшення чисельності жителів села за рахунок внутрішніх мігрантів з високими темпами приросту; кардинальну зміну вікової та соціально-економічної структури

жителів села за короткий період, що є результатом інтенсивної міграції, пов'язаної із можливістю придбати власне порівняно недороге/дешево житло максимально близько до Києва, змінити стиль та спосіб життя населення; гіпертрофування житлової функції при недостатньому розвитку соціальної інфраструктури і, як наслідок, суттєву залежність життєдіяльності мешканців Софіївської Борщагівки від головного міста – Києва – у соціально-економічному аспекті.

Кейс дає можливість розглянути трансформації передмістя Києва, які відбуваються: надзвичайно швидкими темпами, здійснюються при визначальному впливі ринку нерухомості, мають різний прояв в старій (історичній) частині села та в районах житлових новобудов. Вони є причиною конфліктів інтересів жителів села, мігрантів, що поселились в новозбудованих житлових комплексах, та забудовників, недостатньої пропозиції публічних просторів. Зокрема це: проблеми соціальної інфраструктури, пов'язані з нестачею дитячих садків, шкіл, закладів медичного обслуговування; проблеми транспортної доступності Києва в контексті насиченості власними автомобілями і пропускної здатності автошляхів; проблеми недостатньої кількості публічних просторів, зокрема парків, скверів, торговельно-розважальних комплексів та ін.

Софіївська Борщагівка – це один з прикладів швидкого будівництва житлових мікрорайонів у столичному передмісті, що розпочалося після 2008 року. Нижча собівартість будівництва і, відповідно, низькі ціни на житло (на 20-30% нижчі, ніж у столиці) та близькість до Києва зумовлюють значну кількість бажаючих тут поселитися. Важливим бонусом є спрощена процедура кредитування (до 60% клієнтів купують житло за рахунок безпроцентної розстрочки від власників житлових комплексів). Переважна частина покупців житла у Софіївській Борщагівці – люди віком від 27 до 40 років. Орієнтуючись на особливості попиту (люди воліють купувати вільне від податку на нерухомість житло до 60 кв. м) забудовники пропонують тут житло економ-класу (малометражні квартири), орієнтоване на нижній середній клас.

Водночас, для кейсу Софіївської Борщагівки характерні певні унікальні риси. Село від м. Києва відділяє лише Кільцева дорога. Генеральним планом села передбачена кількість жителів 115 тис. осіб, з них 100 тис. – це міське населення, що суперечить законодавству України щодо статусу села. Багатоповерхові будинки Софіївської Борщагівки розміщені на шляху злітно-посадкової смуги міжнародного аеропорту «Київ», однак це не має вираженого впливу на скорочення попиту на житло. Поряд із багатоповерховою забудовою окремих житлових комплексів знаходяться приватні будинки з обгородженою парканом територією навколо них. Більшість з них були сплановані чи побудовані ще до початку нової забудови території житловими комплексами. Окрім місцевих функцій обслуговування, село виконує ряд зовнішніх функцій. До зовнішніх належать адміністративні функції

районного рівня, логістичні функції, готельно-ресторанне обслуговування. Унікальним є те, що потреба у працівниках цих закладів забезпечується не за рахунок жителів села чи новобудов, а за рахунок мешканців Києва та навколишніх міст і сіл передмістя.

Кейс 2. Вишневе – місто-супутник Києва, що будучи розміщеним у південно-західному напрямі розвитку приміської території столиці, належить до зон її найбільш активного розвитку. Зважаючи на це, даний кейс ілюструє, як позитивні, так і складні неоднозначні трансформації приміської зони Києва та усталених повсякденних практик населення, зокрема: «розмивання» містоформуючих функцій та перетворення міста на «спальний район» столиці з відповідною зміною способу життя населення та соціальних практик містян, а також розвиток риторики щодо приєднання Вишневого до меж міста; інтенсивну експлуатацію населенням приміської зони соціальної інфраструктури столиці та «перекладання» навантаження на столицю у поєднанні з вираженою кризою розвитку соціальних об'єктів у місті (нестача садочків, шкіл, поліклінік, що суттєво відстають від темпів зростання населення); активну зміну існуючої раніше планувальної структури міста з вираженою диференціацією соціальних практик.

При цьому місто Вишневе все ще продовжує зберігати привабливість невеликого міста з відповідним соціальним ритмом, доступністю послуг та масштабом. Вишневе, маючи статус міста, на відміну від більшості зон активного житлового будівництва поблизу столиці, вирізняється своїм потенціалом до збереження/розвитку локальних місцевих соціальних практик, що не є повністю зорієнтованими на столицю (на відміну від стратегії розвитку та практик сільських територій передмістя). Вишневе має потенціал до їх розвитку у межах міста, що важливо для зони найбільш інтенсивного впливу Києва з точки зору розвитку альтернативних місцевих полюсів.

Місто планувалося як супутник Києва довкола залізничної станції Жуляни і йому притаманні такі проблеми: диспропорція житлової забудови пов'язана із заболоченістю південної частини; недостатній рівень комунікації північної і південної розділених залізницею частин (їх зв'язки з Києвом тісніші, ніж між собою); невдалий формат реалізації адміністрування на районному рівні; невелика територія (площа міста 25,2 км²), визначена невеликою плановою кількістю мешканців (у 1971 р. у момент отримання статусу міста там мешкало 17,5 тис. осіб, нині – 50,5 тис.), що проявилась у проблемі виділення ділянок під забудову об'єктами соціальної інфраструктури.

Загалом можна говорити про три етапи розвитку міста, які визначали повсякденні соціальні практики та їх зміни: розбудова міста-супутника у радянський період; комерціалізації території міста у 90-ті рр. ХХ ст.; сучасний етап швидкого розвитку житлового будівництва. Етап комерціалізації відзначився спротивом місцевого населення забудові

(блокування зведення житлових висоток у центрі міста, незважаючи на те, що влада пропагувала соціальну орієнтацію інвестора). Причинами були не лише планувальна недоречність новобудов, але й загроза втрати ідентичності міста у зв'язку із появою нових мешканців.

Кейс 3. Село Агрономічне, розташоване у південно-західному секторі приміської зони міста Вінниці, розкриває специфіку класичної субурбанізації поблизу українського міста другого порядку, яка проявляється через виїзд заможних мешканців Вінниці у передмістя з метою поліпшення умов життя. Це відносно тиха, спокійна ділянка, розташована подалі від великих напружених транспортних магістралей. Висока привабливість для заможних вінничан та середнього класу визначається також наявністю мальовничих, придатних для рекреації ландшафтів (значні заліснені території, у відносній близькості – річка Південний Буг).

Проте, на відміну від інших подібних ареалів на південь від Вінниці, даний кейс має певні специфічні і навіть унікальні риси. По перше, це істотна морфологічна та функціональна гетерогенність. Тут наявні різні форми житлової забудови, у тому числі багатопверхова та садибна стара житлова забудова радянських часів, нова садибна забудова, що виникла у процесі сучасної субурбанізації, окремі таунхауси та котеджні містечка. У селі або поруч з ним розташовані заклади вищої освіти, науково-дослідні установи, медичні заклади, заклади сфери розваг та відпочинку, туристичні атракції, міські рекреаційні зони, промислові об'єкти та комунальні підприємства (водоочисні споруди). Поблизу Агрономічного розташоване так зване «Царське село» – масив елітної забудови, де розташовані маєтки найбільш заможних вінничан, у тому числі представників місцевого політикуму та бізнесу. Агрономічне – відносно молоде село, засноване в 1965 році як поселення при сільськогосподарській дослідній станції. Специфічна функція населеного пункту позначилась на характері житлової забудови, а саме – наявність багатоквартирних будинків середньої поверховості та гуртожитків, побудованих для наукових співробітників у 1960-80-х роках. Протягом останніх десятиліть Агрономічне мало одні з найшвидших темпів демографічного зростання серед населених пунктів Вінницької області. У 2018 році зареєстроване населення досягло 3852 мешканців; прогнозується, що у 2030 році тут проживатиме 15 тис. осіб. У 2018 році в селі було відкрито Центр адміністративних послуг, що надає 37 різних послуг, у тому числі видає закордонні паспорти. Це перший подібний заклад в Україні, розташований у сільській місцевості.

Історія розвитку Агрономічного спричинила докорінну зміну структури його населення протягом останніх декад. Професійні науковці, державні службовці та члени їхніх сімей поступають місцем представникам заможних прошарків населення та середнього класу (підприємці, політики, вищі посадові особи органів виконавчої влади та місцевого

самоврядування. Результатом є зміна способу життя населення, а також трансформація місцевої ідентичності Агрономічного, яке з «поселення науковців» перетворюється на елітарне «царське село». Розвиток соціальної інфраструктури Агрономічного відбувається недостатніми темпами для забезпечення потреб зростаючої кількості населення, що посилює і без того істотну залежність місцевих жителів від міста як місця працевлаштування та постачальника широкого спектра послуг. Водночас, під впливом елітних новобудов має місце трансформація публічних та приватних просторів села.

Село Агрономічне та прилеглі території – один з найбільш перспективних напрямів просторового розвитку Вінниці. Поруч відбувається активна багатоповерхова житлова забудова (житловий масив Академічний), територія активно інтегрується з містом у транспортному відношенні. Водночас, відсутність єдиної концепції просторового розвитку створює загрозу для деяких традиційних функцій (природоохоронної, рекреаційної, медичної) та породжує численні конфлікти (навколо Сабарівського кладовища між міською радою та жителями прилеглих мікрорайонів; навколо сільськогосподарських земель науково-дослідного призначення між жителями села Агрономічне та Вінницьким національним аграрним університетом).

Аналітико-оціночний етап дослідження мінливих повсякденних практик у приміських просторах передбачає пошук відповіді на такі дослідницькі питання: якими є та якими особливостями характеризуються часові зміни повсякденних практик населення обраних кейсів; які чинники зумовлюють ці зміни; якими є взаємозв'язки і взаємовпливи акторів повсякденних практик; якими є місцеві тренди зміни повсякденних практик у приміських просторах.

З врахуванням сучасних соціальних процесів, особливостей розвитку та проблем визначених для дослідження кейсів, найдоцільніше проаналізувати повсякденні практики проведення дозвілля та самоорганізації громадян.

На цьому етапі дослідження використовуються методи порівняльно-історичного, порівняльно-географічного аналізу, картографічний, глибинні інтерв'ю, проводяться польові дослідження з використанням методу спостереження.

Глибинні інтерв'ю здійснюються з ключовими акторами. Наприклад, з представниками місцевого політикуму, девелоперами, агентами з нерухомості, а також з місцевими жителями приміських просторів з різним соціально-економічним статусом. Важливими є глибинні інтерв'ю з особами, які відповідають за формування та реалізацію політики планування просторового розвитку приміської зони з метою визначення їхнього бачення проблем, викликів та перспектив розвитку приміської зони. З метою вивчення юридичних та політичних рішень міських/регіональних установ у сфері територіального планування приміських просторів протягом

останніх двох декад ефективним є аналіз документації (дискурс-аналіз)

Власне польові дослідження включають спостереження за повсякденними практиками проведення мешканцями обраних кейсів дозвілля та самоорганізації у кількох локаціях. Три локації в кожному кейсі обираються з врахуванням специфіки часового і просторового їх розвитку та наявності/відсутності відповідної інфраструктури для здійснення різних видів повсякденних практик. Спостереження здійснюються по десять днів у різний час доби (зранку, вдень, ввечері) і проводяться по три години. Результати спостережень фіксуються у вигляді текстових звітів, скетчів та фотоматеріалів. Текстові звіти включають коментарі щодо: видів активностей, типовості/унікальності різних видів повсякденних практик мешканців, проявів асоціальних дій. Вони диференціюються за кількістю учасників (масові/поодинокі випадки), місцем їхнього проживання за типом і часом забудови, характером облаштування, якісними характеристика акторів (віком, статтю, сімейним станом, соціальним статусом). Фіксуються умови, в яких здійснюються щоденні практики проведення дозвілля та самоорганізації мешканців тестових ділянок (пропозиція об'єктів для проведення дозвілля та самоорганізації, їх фізичний стан, відповідність сучасним вимогам, дизайн, асортимент послуг тощо).

Результатом спостереження має бути: виявлення типових повсякденних практик старожилів і «нових» жителів приміських просторів; визначення традиційних і нових повсякденних практик мешканців щодо відпочинку та самоорганізації; визначення причин, які зумовлюють мінливість повсякденних практик; оцінка взаємозв'язку і взаємовпливу акторів повсякденних практик.

Аналітико-синтетичний етап передбачає оцінку особливостей трансформації повсякденних соціальних практик населення у приміських зонах модельних міст; визначення сучасних трендів мінливих повсякденних практик у неоднозначних приміських просторах; виявлення проблем та розробку практичних рекомендації для органів місцевого самоврядування і планувальних агенцій щодо адекватного реагування на актуальні проблеми і виклики.

Висновки. В статті представлено результати розробки методики дослідження місцевих трендів мінливих повсякденних практик у приміських просторах різних за функціональним призначенням міст на засадах суспільної географії та урбаністики. Запропонований алгоритм її апробації на прикладі обраних за визначеними критеріями і принципами кейсах у неоднозначних приміських просторах з метою порівняльних досліджень повсякденних практик. Визначено перелік повсякденних практик населення для аналізу їх мінливості у приміських просторах, запропоновано підходи та сучасні якісні методи дослідження сучасних трендів повсякденних практик.

References:

1. Callon M. Some elements of a sociology of translation: domestication of the scallops and the fishermen of St Brieuc Bay. In: *Power, Action and Belief: A new sociology of knowledge* (ed.: J. Law), London: Routledge, 1986, pp. 196–227.
2. Gnatiuk O. Demographic dimension of suburbanization in Ukraine in the light of urban development theories. *Acta Universitatis Carolinae Geographica*, 2017, Vol. 52(2), 13–25.
3. Gnatiuk O.M. Dahi z sučasnih materialiv ak marker modernizacijnogo vplivu mista na primis'ku zonu (priklad Vinnici) [Roofs of modern materials as a marker of modernization influence of the city on suburban area (the case of Vinnytsia)]. *Magazine of Cartography*, 2016, vol. 16, pp. 39-47. (In Ukrainian).
4. Hirt S. Suburbanizing Sofia: characteristics of post-socialist peri-urban change. *Urban Geography*, 2007, vol. 28(8), pp. 755–780.
5. Husserl E. *The Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology: An Introduction to Phenomenological Philosophy*. Northwestern University Press, 1970.
6. Mezentsev K. Vstup: primis'ki prostori sho zminuut'sa ta vinikaut' [Changing and emerging suburban spaces: introduction]. In: *Urban Ukraine: In the epicentre of spatial changes*. [Eds. K. Mezentsev, Ya. Oliynyk, N. Mezentseva]. Kyiv, Fenix, 2017, pp. 261–267. (In Ukrainian).
7. Mezentsev K. Trendi rozvitku mis'kih poselen' v Ukraïni: stijki ta vrazlyvi mista [Trends in Urban Settlements Development in Ukraine: Strong and Vulnerable Cities]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Series Geography*, 2013, vol. 1(61), pp. 31–36. (In Ukrainian).
8. Mezentsev K., Mezentseva N. Žitlova suburbanizaciâ v Ukraïni: trendi ta vidminnosti [Residential suburbanization in Ukraine: trends and differences]. In: *Urban Ukraine: in the epicenter of spatial changes* (eds.: K. Mezentsev, Ya. Oliynyk, N. Mezentseva), Kyiv: Fenix, 2017, pp. 268–287. (In Ukrainian).
9. Mezentsev K., Mezentseva N., Brade I. New Social and Economic Processes in Kyiv's Hinterland. *Journal of Human Geography*, 2012, vol. 12(1), pp. 156–160.
10. Mezentsev K., Pidgrushnyi G., Mezentseva N. Challenges of the Post-Soviet Development of Ukraine: Economic Transformations, Demographic Changes and Socio-Spatial Polarization. In: *Understanding Geographies of Polarization and Peripheralization*, London: Palgrave Macmillan, 2015, pp. 252–269.
11. Latur B. *Peresborka social'nogo: vvedenie v aktorno-setevuï teoriï* [Reassembling Social: An Introduction to Actor-Network Theory]. Moscow, 2014, 384 p. (In Russian).
12. Leetmaa K. *Residential suburbanisation in the Tallinn metropolitan area. PhD thesis*. Tallinn: Tartu University, 2008.
13. Shiuts A., Lukman T. *Strukturi žittêsvitu* [Structures of living Universe]. Kyiv: Ukrainian Centre for Spiritual Culture, 2004. (In Ukrainian).
14. Smigiel Ch., Brade I. Suburbanisierung im östlichen Europa im Zeitalter neoliberaler Stadtentwicklung. *DISP*, 2011, vol. 185(2), pp. 27–43.
15. Zakutynska I., Slyvka R. *Suburbanizaciâ u prostorovomu vimiri: İvano-Frankivs'k i jogo okolici* [Spatial dimension of suburbanization: Ivano-Frankivsk and its hinterland]. Kyiv: Logos, 2016. (In Ukrainian).

Список використаних джерел:

1. Callon M. Some elements of a sociology of translation: domestication of the scallops and the fishermen of St Brieuc Bay / M. Callon / *Power, Action and Belief: A new sociology of knowledge* [Ed.: J. Law]. – London: Routledge, 1986. – Pp. 196–227.
2. Gnatiuk O. Demographic dimension of suburbanization in Ukraine in the light of urban development theories / O. Gnatiuk // *Acta Universitatis Carolinae Geographica*. – 2017. – Vol. 52 (2). – P. 13–25.
3. Гнатюк О.М. Дахи з сучасних матеріалів як маркер модернізаційного впливу міста на приміську зону (приклад Вінниці) / О. М. Гнатюк // *Часопис картографії*. – 2016 – Вип. 16. – С. 39-47.
4. Hirt S. Suburbanizing Sofia: characteristics of post-socialist peri-urban change / S. Hirt // *Urban Geography*. – 2007. – 28 (8). – P. 755–780.
5. Husserl E. *The Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology: An Introduction to Phenomenological Philosophy*. – Northwestern University Press, 1970. – 405 p.
6. Мезенцев К. Вступ: приміські простори що змінюються та виникають / К. Мезенцев / *Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : монографія / за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої*. – К.: Фенікс, 2017. – С. 261–267.
7. Мезенцев К. Тренди розвитку міських поселень в Україні: стійкі та вразливі міста / К. Мезенцев // *Вісник Київського університету. Географія*. – 2013. – Вип. 1(61). – С. 31–36.
8. Мезенцев К. Житлова субурбанізація в Україні: тренди та відмінності / К. Мезенцев, Н. Мезенцева / *Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : монографія / за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої*. – К.: Фенікс, 2017. – С. 268–287.
9. Mezentsev K. New Social and Economic Processes in Kyiv's Hinterland / K. Mezentsev, I. Brade, N. Mezentseva // *Часопис соціально-економічної географії*. – Харків, 2012. – Вип. 12(1). – С. 156-160

-
10. Mezentsev K. Challenges of the Post-Soviet Development of Ukraine: Economic Transformations, Demographic Changes and Socio-Spatial Polarization / K. Mezentsev, G. Pidgrushnyi, N. Mezentseva. *Understanding Geographies of Polarization and Peripheralization*. – London: Palgrave Macmillan, 2015. – P. 252–269.
  11. Латур Б. Пересборка соціального: введення в акторно-сетеву теорію / Б. Латур. – М.: 2014. – 384 с.
  12. Leetmaa K. (2008): Residential suburbanisation in the Tallinn metropolitan area. PhD thesis / K. Leetmaa. – Tallinn: Tartu University, 2008.
  13. Шюц А. Структури життєвіту / А. Шюц, Т. Лукман. – К.: Український Центр духовної культури, 2004. – 558 с.
  14. Smigiel Ch. Suburbanisierung im östlichen Europa im Zeitalter neoliberaler Stadtentwicklung / Ch. Smigiel, I. Brade // *DISP*. – 2011. – Vol. 85(2) – P. 27–43.
  15. Закутинська І. Субурбанізація у просторовому вимірі: Івано-Франківськ і його околиці / І. Закутинська, Р. Сливка. – К.: Логос, 2016. – 216 с.
-
-